View metadata, citation and similar papers at core.ac.uk
brought to you by CORE
provided by Belarusian State Pedagogical University Repository

КОЛЬКАСНЫ РОСТ НАСЕЛЬНІЦТВА ГАРАДОЎ БЕЛАРУСІ Ў ДРУГОЙ ПАЛОВЕ XVIII – ПЕРШАЙ ПАЛОВЕ XIX СТ.

Рост насельніцтва гарадоў, складанне сацыяльных груп, якія з’явіліся асновай фарміравання класаў капіталістычнага грамадства, неаднаразова адзначаліся даследчыкамі як тэндэнцыя развіцця новых, капіталістычных адносін [1]. Рост гарадскога насельніцтва сведчыць аб глыбіні і інтэнсіўнасці працэсу грамадскага раздзялення працы. Павелічэнне гарадскога насельніцтва ў Еўрапейскай Расіі з’яўляецца найбольш агульнавядомай прыкметай капіталістычнага развіцця краіны, “хаця ён адлюстроўвае з’яву далёка не дастаткова, не ахоплівае важных асаблівасцей Расіі параўнальна з Заходняй Еўропай” [2]. Можна назваць некаторыя з гэтых асаблівасцей: адсутнасць свабоды перамяшчэння сялян, існаванне прамысловых і фабрычных пасяленняў, унутраная каланізацыя. Гэтыя рысы, дапоўненыя некаторымі спецыфічнымі фактарамі (насільнае ссяленне яўрэйскага насельніцтва з сельскай мясцовасці ў гарады і мястэчкі, наяўнасць вялікай колькасці войскаў у гарадах заходніх губерняў, дэкласаванне дробнай шляхты і інш.), характэрны былі і для беларускіх губерняў.

Кожнаму асобнаму гістарычнаму спосабу вытворчасці ўласцівы свой асаблівы, які мае гістарычнае значэнне, закон народанасельніцтва [3]. У канкрэтных гістарычных умовах змяненне колькасці і саставу насельніцтва можа істотным чынам уплываць на эканоміку той або іншай краіны. У.І. Ленін пісаў: “Умовы размнажэння ... залежаць ад будовы розных сацыяльных арганізмаў, і таму закон народанасельніцтва патрэбна вывучаць для кожнага такога арганізма асобна, а не “абстрактна”, без адносін да гістарычна розных форм грамадскай будовы” [4].

Перыяд разлажэння феадалізму і зараджэння капіталістычных адносін ва ўсіх краінах характарызаваўся ростам гандлёва-прамысловага насельніцтва, сканцэнтраванага галоўным чынам у гарадах і мястэчках. “...Нельга сабе ўявіць капіталізму без павелічэння гандлёва-прамысловага насельніцтва за кошт сельскага, і кожны ведае, што гэта з’ява самым рэльефным чынам выяўляецца ва ўсіх капіталістычных краінах” [5]. Па тэмпах росту гарадскога насельніцтва Беларусь займала адно з першых месц у Расійскай імперыі. Напрыклад, у другой палове XVIII ст. у беларускіх губернях насельніцтва гарадоў і мястэчак складала 14% ад усяго насельніцтва [6]. З 1786 па 1861 г. насельніцтва 42 гарадоў беларускіх губерняў павялічылася з 80 тыс. чалавек, г. зн. у 4 разы. Інакш кажучы, тэмпы росту колькасці гарадскога насельніцтва ў разглядаемы перыяд былі высокія, асабліва ў параўнанні з ростам насельніцтва Беларусі, агульная колькасць якога за гэты ж час узрасла толькі на 36% [7].

Рост колькасці гараджан праходзіў на працягу ўсяго перыяду, за выключэннем некалькіх гадоў пасля вайны 1812 г. Ніжэй тэмпы яго росту назіраліся ў канцы XVIII – пачатку XIX ст. Так, прырост гарадскога насельніцтва з 1796 па 1803 г. склаў не больш чым 3%, што можна растлумачыць недакладнасцю рэвізскага ўліку. З 1803 па 1811 г. гарадское насельніцтва Беларусі вырасла на 27%.

Праводзячы перапіс насельніцтва пасля вайны 1812 г., царскія чыноўнікі ў лік выбыўшых уносілі памерлых, забітых, узятых у рэкруты, забраных ворагам і “ўцёкшых невядома куды” [8]. Вялікае скарачэнне насельніцтва адбылося таксама ў

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

выніку эпідэміі халеры і іншых захворванняў, смерці ад голаду і нястачы. Таму за перыяд з 1811 па 1815 г. колькасць гарадскога насельніцтва падае: на 43% скарацілася колькасць гараджан толькі Віцебскай губерні: калі ў 1811 г. яно складала 30554, то ў 1813 г. – 17400 чалавек. Асабліва рэзка скарацілася колькасць насельніцтва Віцебска, Полацка, Гарадка, Дрысы, Лепеля і Суража [9]. Напрыклад, толькі ў Віцебску за тры месяцы 1812 г. загінула 2415 чал. – больш за 30% жыхароў, якія пражывалі ў горадзе [10]. У Полацку ў 1811 г. налічвалася 6848 чалавек, а ў 1813 г. – 5392; у наступныя гады ад голаду і эпідэмій памерла яшчэ 2052 чалавекі, у 1817 г. тут пражывала ўсяго 3340 чалавек абодвух полаў [11]. Частка жыхароў, што пакінулі гарады ў час ваенных дзеянняў, затым зноў вярнулася назад. Так, калі ў 1811 г. у Мінску было 11205 чалавек, то ў канцы 1812 г. налічвалася ўсяго 3480 [12] (частка жыхароў пакінула горад і пераехала ў іншыя губерні Расіі, частка пайшла ў сельскую мясцовасць); пасля вайны большая частка жыхароў вярнулася ў горад, і ў 1815 г. у Мінску пражывала 8555 чалавек [13]. Моцна пацярпелі ў час вайны Кобрын, Ваўкавыск, Пружаны [14], у 1811 г. у Пружанах налічвалася 536 чалавек мяшчан-хрысціян мужчынскага полу, а ў 1815 г. – 202 [15], у Ваўкавыску колькасць гэтай катэгорыі гарадскіх жыхароў скарацілася на 174 чалавекі [16]. Зменшылася колькасць насельніцтва і астатніх гарадоў Гродзенскай губерні [17]. Менш за ўсё пацярпелі гарады Магілёўскай губерні; тут назіраўся нават некаторы рост гарадскога насельніцтва (з 1814 па 1815 г. – на 270 чалавек па ўсіх гарадах губерні), хаця агульная колькасць насельніцтва губерні за гэты перыяд скарацілася на 71917 чалавек [18]. У цэлым па ўсіх губернях Беларусі колькасць гарадскога насельніцтва за ваенны перыяд і пасляваенныя гады (1813 – 1815) скарацілася на 32%.

К пачатку 20-х гг. XIX ст. колькасць гарадскіх жыхароў беларускіх губерняў дасягнула даваеннага ўзроўню, а к 1825 г. вырасла ў параўнанні з 1811 г. на 23%. У 1825 – 1833 гг. прырост гарадскога насельніцтва склаў толькі 1,2%, у колькасным выражэнні 1777 чалавек (з 149937 да 151714); у 16 з 42 гарадоў колькасць насельніцтва стала нават меншай. Архіўныя даныя за розныя гады другой паловы 20-х гг. XIX ст. паказваюць рост колькасці гарадскіх жыхароў Беларусі. Інакш кажучы, памяншэнне колькасці гарадскога насельніцтва праходзіла ў самым пачатку 30-х гг. XIX ст.

У пачатку 30-х гг. XIX ст. у Гродне налічвалася 10037 чалавек, у Брэсце – 8539, у Слоніме – 6134, у Пружанах – 2906. У 1833 г. колькасць насельніцтва гэтых і іншых гарадоў рэзка паменшылася (у Гродне налічвалася 4739 чалавек, Слоніме – 5182, Пружанах – 1989). Гэта скарачэнне гарадскога насельніцтва было абумоўлена памяншэннем колькасці насельніцтва Расіі, у тым ліку беларускіх губерняў, у пачатку 30-х гг. XIX ст. Вясной 1830 г. пачалася эпідэмія халеры; першыя смяротныя выпадкі былі зарэгістраваны ў маі 1830 г. у Віцебскай губерні [19], у 1831 г. эпідэмія распаўсюдзілася на Магілёўскую і Мінскую [20], а затым на Гродзенскую губерні [21]. За кароткі час памерла вялікая колькасць жыхароў Віцебска, Гарадка, Дрысы, Магілёва [22], у Мінску толькі за адзін тыдзень – з 15 па 22 красавіка 1831 г. памерлі 132 чалавекі, а ў пачатку мая – яшчэ 101. Усяго ў гарадах Мінскай губерні да 6 мая 1831 г. памерла да 1000 чалавек [23]. Колькасць гарадскога насельніцтва да 1833 г. у параўнанні з 1825 г. скарацілася ў Гродзенскай

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

губерні на 2557 чалавек, у Мінскай – на 3224 чалавекі. Выбухі эпідэміі назіраліся ў 1834 – 1835 гг. [24].

Пасля 1833 г. назіраўся паступовы рост гарадскога насельніцтва. К 1842 г. колькасць насельніцтва беларускіх гарадоў павялічылася ў параўнанні з 1833 г. на 40%, у перыяд з 1842 па 1851 г. – на 14,2%, а з 1851 па 1861 г. на 31,3%, г. зн. найбольш высокія тэмпы росту гарадскога насельніцтва былі ў 1833 – 1842 гг.

Найбольшыя тэмпы росту колькасці гарадскога насельніцтва ў канцы XVIII – першай палове XIX ст. назіраліся ў Гродзенскай губерні: тут яно павялічылася к 1861 г. на 575%, у астатніх губернях тэмпы росту колькасці гарадскога насельніцтва былі меншымі – у Віленскай – 355%, у Магіл1ўскай – 322%, у Мінскай – 259,5%. Самыя нізкія тэмпы росту колькасці гараджан былі ў Віцебскай губерні, насельніцтва гарадоў якой павялічылася за вывучаемы перыяд на 179,5%.

Табліца 1 – Змяненні колькасці насельніцтва гарадоў
Гродзенскай губерні у другой палове 20-х гг. XIX ст.*

Горад	1825 г.	1826 г.	1827 г.	1828 г.	1829 г.
Брэст	9970	8152	8043	8029	8211
Ваўкавыск	1685	1730	1742	1833	1870
Гродна	9968	9501	9861	10203	10312
Кобрын	1954	2891	2904	3675	3681
Ліда	1493	1723	1843	1933	1933
Навагрудак	1865	1817	1872	1897	2004
Пружаны	1893	1777	1779	1734	1898
Слонім	5362	4610	4741	4686	5418
Усяго	33850	32201	32785	33990	35327

Высокімі тэмпамі росту колькасці насельніцтва выдзяляліся Брэст (на 1112%), Ліда (на 695%), Пружаны (на 664%), Бабруйск (на 658%), Слонім (на 623%). Асноўная група гарадоў (61% ад агульнай колькасці) – гэта гарадскія паселішчы, колькасць жыхароў якіх з 1761 г. павялічылася ў 2-5 разоў. Даволі высокім працэнтам росту колькасці гараджан адрозніваліся Кобрын (на 387), Ваўкавыск (на 342), Навагрудак (на 398), Магілёў (на 392). Нязначны рост насельніцтва назіраўся ў гарадах Дрыса (на 19%), Радашковічы (на 80%), Клімавічы (на 90%), Копысь (на 93%).

Хутка расло насельніцтва гарадоў – рачных партоў , якія размяшчаліся на буйных суднаходных рэках, размешчаных на сухапутных шляхах зносін; многія з гэтых гарадоў з’уляліся развітымі гандлёвымі цэнтрамі, у якіх вёўся ажыўлены ўнутраны і вывазны гандаль. Да гэтых гарадоў адносіліся Віцебск, Полацк, Гродна, Магілёў, Мінск, Пінск, Бабруйск, Брэст, Кобрын і інш.

Значная частка гарадскога насельніцтва Беларусі ў канцы XVIII ст. (табл. 2) пражывала ў гарадах з колькасцю жыхароў да 2 тыс. чалавек (72,5% усіх гарадоў, 38% гарадскога насельніцтва), прычым у 17 гарадах (з 42) колькасць жыхароў не

* НГАБ у Гродна. – Фонд 1. – Воп. 1. – Спр. 296. – Л. 8-109, 135; Спр. 564. – Л. 11-50; Спр. 917. – Л. 6-7; Спр. 1153. – Л. 132-133; Спр. 1161. – Л. 208; Спр. 2680. – Л. 99-100; Воп. 2. – Спр. 4. – Л. 6-41; Спр. 518. – Л. 6-37, 56 адв.; Спр. 1377. – Л. 4; Спр. 1761. – Л. 142-143.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

перавышала 1000 чалавек. Да буйных гарадоў з насельніцтвам больш за 10 тыс. чалавек адносіўся толькі Віцебск. У 30-х гг. XIX ст. такіх гарадоў было 6 (Мінск, Брэст, Віцебск, Гродна, Магілёў і Полацк) [25]. У 1861 г. буйных гарадоў налічвалася ўжо 9 (Мінск, Бабруйск, Брэст, Віцебск, Гомель, Гродна, Магілёў, Пінск і Полацк). У гэтых гарадах (21% усіх гарадскіх пасяленняў) пражывала 45,3% гараджан. Гарады з насельніцтвам менш за 2 тыс. чалавек складалі толькі 17%, у іх пражывала ўсяго 2,9% гарадскога насельніцтва. Павялічылася колькасць сярэдніх гарадоў з насельніцтвам больш за 5 тыс. чалавек (10 гарадоў, што складала 24% усіх гарадскіх пасяленняў). У гэтых гарадах пражывала 19,5% жыхароў. Такім чынам, у даследуемы перыяд вырасла колькасць буйных і сярэдніх гарадоў і значна паменшылася колькасць невялікіх гарадскіх пасяленняў з колькасцю жыхароў да 2 тыс. чалавек. Гарадоў з насельніцтвам менш за 1 тыс. чалавек у 1861 г. не было. Усё гэта сведчыць аб значных тэмпах росту гарадскога насельніцтва ў Беларусі ў другой палове XVIII – першай палове XIX ст. У 50-х гг. XIX ст. у беларускіх губернях з'явіліся гарады, насельніцтва якіх перавышала 30 тыс. чалавек (Віцебск – 30664; Магілёў – 31062). У трох гарадах (Гродна, Брэст і Мінск) насельніцтва перавышала 20 тыс. чалавек.

Табліца 2 – Змяненне колькасці дробных і
Буйных гарадоў Беларусі ў 1786 – 1861 гг.*

Група	Колькасць жыхароў (чал.)	Колькасць гарадоў		%		Колькасць насельніцтва		%	
		1786	1861	1786	1861	1786	1861	1786	1861
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I	да 1000	17	н.зв.	40,0	н.зв.	9770	н.зв.	12,3	н.зв.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
II	1000 – 2000	14	7	32,5	17,0	20345	9272	25,7	2,9
III	2001 – 3000	4	6	10,0	14,0	8682	14248	111,0	4,5
IV	3001 – 4000	2	5	5,0	12,0	7217	21201	9,1	6,7
V	4001 – 5000	1	5	2,5	12,0	4000	22496	5,1	7,0
VI	5001 – 6000	1	3	2,5	7,0	5326	16767	6,7	5,2
VII	6001 – 7000	2	5	5,0	12,0	13268	32053	16,8	10,0
VIII	7001 – 8000	н.зв.	1	н.зв.	2,5	н.зв.	7094	н.зв.	2,2
IX	8001 – 9000	н.зв.	1	н.зв.	2,5	н.зв.	8252	н.зв.	2,5
X	звыш 10000	1	9	2,5	21,0	10501	188433	13,3	59,0
	Усяго	42	42	100	100,0	79109	319807	100,0	100,0

Тэмпы росту гарадскога насельніцтва Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст. былі вышэйшыя, чым у сярэднім па Расіі і Правабярэжнай Украіне. Так, у 1825 – 1856 гг. насельніцтва гарадоў Правабярэжнай Украіны павялічылася на 76,4%, у сярэднім па Расіі – на 62% [26], а ў беларускіх губернях – больш чым на 90%. Значна вырасла ўдзельная вага гараджан у адносінах да ўсяго насельніцтва Беларусі. Так, пры агульным павелічэнні насельніцтва ў 1796 – 1836 гг. з 2635898 да 3133799 (на 18,4%) гарадское насельніцтва вырасла з 79109 да 183929 чалавек (на

* Складзена на аснове даных, што і табліца 1

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

51,4%). Удзельная вага гарадскога насельніцтва вырасла з 3,5% у 1796 г. да 10,0% у 1861 г. (табл. 3).

Табліца 3 – Удзельная вага жыхароў
па беларускіх губернях*

Губерня	1796			1861		
	Усяго насель-ніцтва	У гарадах	% гарад-скога на-сельніцтва	Усяго насель-ніцтва	У гарадах	% гарад-скога на-сельніцтва
Віленская	137412	5530	4,0	410481	17759	4,3
Віцебская	317656	22234	6,9	347964	57654	16,6
Гродзенская	617180	111882	1,9	603414	64684	10,7
Магілёўская	734948	25297	3,4	844640	8885	10,5
Мінская	828703	27579	3,3	986471	–	9,2
Усяго	2635899	92522	3,5	3192970	319807	10,0

Самы высокі працэнт гарадскога насельніцтва як у 1796 г., так і ў 1861 г. быў у Віцебскай губерні (адпаведна 6,9 і 16,6). Больш чым у 5 разоў вырас працэнт гарадскіх жыхароў у Гродзенскай губерні (з 1,9 да 10,7). Значна павялічыўся працэнт гараджан у Мінскай губерні (з 3,3 да 9,0) і Магілёўскай губерні (з 3,4 да 10,5).

Нізкая ўдзельная вага гараджан у Віленскай губерні кваліфікуеццца тым, што працэс высялення яўрэйскай часткі насельніцтва з сельскай мясцовасці ў гарады і мястэчкі амаль не закрануў беларускія гарады гэтый губерні.

Больш высокія тэмпы росту колькасці гараджан Беларусі ў параўнанні з больш развітымі ў прамысловых адносінах цэнтральнымі губернямі Расіі, а таксама больш хуткі рост гарадскога насельніцтва ў параўнанні з сельскім тлумачыць аналіз крыніц папаўнення і росту гарадскога насельніцтва беларускіх губерняў [27].

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Літаратура

1. Маркс, К. Сочинения: в 30 т. / К. Маркс, Ф. Энгельс. – 2-е изд. – М.: Политиздат, 1961. – Т. 23. – С. 356; Ленин, В.И. Полное собрание сочинений: в 50 т. / В.И. Ленин. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1979-1983. – Т. 1. – С. 283, 325; Т. 2. – С. 220; Т. 3. – С. 24-25, 600.

2. Ленин, В.И. Полное собрание сочинений: в 50 т. / В.И. Ленин. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1979-1983. – Т. 2. – С. 220.

3. . Маркс, К. Сочинения: в 30 т. / К. Маркс, Ф. Энгельс. – 2-е изд. – М.: Политиздат, 1961. – Т. 23. – С. 646.

* Чепко В.В. Указ. твор. – С. 121; Эканамічны стан гарадскіх пасяленняў... – Т. 2. – С. 8-137; Дакументы і матэрыялы па гісторыі Беларусі. – Т. 2. – С. 56-57; Перапісы насельніцтва Расіі. Вып. 5, 12; РДГА. – Фонд 1290. – Воп. 1. – Спр. 7. – Л. 2; Фонд 1374. – Воп. 1. – Спр. 120. – Л. 2; Фонд 1281. – Воп. 11. – Спр. 79. – Л. 48; Спр. 18. – Л. 123; Спр. 12. – Л. 51; Спр. 76. – Л. 21; Спр. 77. – Л. 33; Фонд 1409. – Воп. 2. – Спр. 6152. – Л. 3; Фонд 1350. – Воп. 312. – Спр. 90. – Л. 14; НГАБ. – Фонд 293. – Воп. 1. – Спр. 512. – Л. 27-30, 42-43; Спр. 361. – Л. 2, 6; Фонд 1430. – Воп. 1. – Спр. 2717. – Л. 67-68; Спр. 6756. – Л. 1842-1845, 1846; Спр. 4119. – Л. 248 адв., 309; Спр. 7966. – Л. 12; Спр. 8429. – Л. 20; Фонд 3219. – Воп. 1. – Спр. 695. – Л. 51; Спр. 65. – Л. 90-91; НГАБ у Гродна. – Фонд 1. – Воп. 4. – Спр. 655. – Л. 7-8; Воп. 2. – Спр. 583. – Л. 200 адв.

4. Ленин, В.И. Полное собрание сочинений: в 50 т. / В.И. Ленин. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1979-1983. – Т. 1. – С. 476.
5. Ленин, В.И. Полное собрание сочинений: в 50 т. / В.И. Ленин. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1979-1983. – Т. 1. – С. 25.
6. Bardach J., Leanodorski B., Pietrzak M. Op. cit. S. 264.
7. Матэрыялы па гісторыі мануфактуры на Беларусі ў часы распаду феадалізму. – Мінск, 1934. – Т. 1. – С. 6-7; Переписи населения России. Вып. 4-10; Расійскі дзяржаўны гістарычны архіў у Санкт-Пецярбурзе (РДГА). – Фонд 1281. – Воп. 4. – Спр. 106. – Л. 103, 104; Фонд 1374. – Воп. 1. – Спр. 120. – Л. 2; Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі (НГАБ). – Фонд 1430. – Воп. 1. – Спр. 8429. – Л. 2-39.
8. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі ў Гродна (НГАБ у Гродна). – Фонд 1. – Воп. 1. – Спр. 296. – Л. 137-137 адв.
9. РДГА. – Фонд 1281. – Воп. 111. – Спр. 19. – Л. 54; НГАБ. – Фонд 1430. – Воп. 1. – Спр. 111111. – Л. 29-33, 46-47.
10. Глыбовский, В.И. 1812-й год в Витебской губернии. / В.И. Глыбовский. – Витебск, 1910. – С. 54; Акты, документы и материалы для политической и бытовой истории 1812 года. – СПб., 1909. – Т. 1. – С. 444.
11. Корнейчик, Е. Белорусский народ в Отечественной войне 1812 года / Е. Корнейчик. – Минск, 1962. – С. 106.
12. Семенов П.П. Указ. тв. – С. 504.
13. РДГА. – Фонд 1281. – Воп. 11. – Спр. 27. – Л. 33, 71.
14. Дзяржаўны гістарычны архіў Літвы (ДГА Літвы). – Фонд 378. – Воп. 21. – Спр. 77. – Л. 16-56.
15. ДГА Літвы. – Фонд 378. – Воп. 21. – Спр. 77. – Л. 18 адв.
16. ДГА Літвы. – Фонд 378. – Воп. 21. – Спр. 77. – Л. 47 адв.
17. НГАБ у Гродна. – Фонд 1. – Воп. 1. – Спр. 296. – Л. 8-105.
18. НГАБ. – Фонд 2001. – Воп. 1. – Спр. 128. – Л. 17.
19. НГАБ. – Фонд 1430. – Воп. 1. – Спр. 3055. – Л. 139-140.
20. НГАБ. – Фонд 1430. – Воп. 1. – Спр. 2671. – Т. 2. – Л. 376 адв.
21. РДГА. – Фонд 1281. – Воп. 3. – Спр. 40. – Л. 4 адв.
22. НГАБ. – Фонд 1430. – Воп. 1. – Спр. 3055. – Т. 1. – Л. 145-148.
23. НГАБ. – Фонд 1430. – Воп. 1. – Спр. 3055. – Т. 1. – Л. 28.
24. РДГА. – Фонд 1281. – Воп. 3. – Спр. 40. – Л. 17; НГАБ. – Фонд 295. – Воп. 1. – Спр. 652. – Л. 20.
25. Рашин, А.Г. Население России за 100 лет / А.Г. Рашин. – М., 1956.
26. Болбас, М.Ф. Аб шляхах зносін, гандлі і гарадах дарэформеннай Беларусі і іх уплыве на развіццё прамысловасці / М.Ф. Болбас // Весці АН БССР. Сер. грамад. навук. – 1961. – № 1. – С. 59.
27. Гл.: Источники пополнения и роста городского населения в конце XVIII – 30-е годы XIX в. // Вопросы истории. – Минск, 1981.

Ключевые слова: Рост насельніцтва, гарады, сацыяльны склад насельнітва

Лютая, А. Э. Колькасны рост насельніцтва гарадоў Беларусі ў другой палове XVIII – першай палове XIX ст. / А. Э. Лютая, А. М. Люты // // Европа: актуальные

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

проблемы этнокультуры : сб. науч. ст. / Белорус. гос. пед. ун-т ; редкол. : В. В. Тугай (отв. ред.) [и др.]. – Минск, 2008.– С. 221–225.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ